

PRIKAZI KNJIGA I ČLANAKA

BELLOT, René: TEORETSKA I PRAKTIČNA RASPRAVA O
PRODAJI CIF - DOKUMENTARNI KREDIT (Traité théorique
et pratique de la vente CAF^{1/} - Le crédit documen-
taire), Predgovor Georges Ripert, Paris 1951, str.322.

Problemi, koji se pojavljuju u vezi s pomorskim kupoprodajama CIF i FOB, privukli su pažnju pravnih pisaca u većoj mjeri poslije prvoga svjetskog rata, a naročito u posljednjih desetak godina. U početku ti su problemi bili predmetom djelomične, povremene obrade pojedinih detalja u raznim pravnim djelima, časopisima ili tezama. Sistematska djela, koja obrađuju sve probleme jedne određene vrste pomorske kupoprodaje ili svih pomorskih kupoprodaja, pojavila su se u novije vrijeme, i to najprije u području francuskog prava i u području njegovog utjecaja.

Jedno od najznačajnijih djela, koje opširno obrađuje probleme pomorske kupoprodaje CIF, jest ova knjiga francuskog pravnog pisca Bellota.

Značaj djela naglašen je činjenicom, da je predgovor napisao Georges Ripert, koji ističe "renesansu formalizma" u ugovorima modernog vremena. Konsenzualni ugovori su prevladali u građanskom pravu, "a trgovina naprotiv osjeća potrebu da utisne ugovor u forme, koje će je braniti protiv opasnog tumačenja volje stranaka".

Osvrćući se na funkciju kupoprodaje CIF, ulogu otpremnih dokumenata i eventualnih mjenica, te sporove koji medju stranakama nastaju, Ripert ističe, da "kupac i prodavalac ostaju licem u lice i u zaključenju i u izvršenju ugovora i da je nemoguće ukloniti njihov antagonizam", i da se "ugovor CIF

1/ CAF je francuska kratica za uobičajeni oblik CIF, a sastoji se od prvih slova riječi "coût-assurance-fret".

razvija pod suprotnim naporima prodavaoca i kupca", gdje svaka stanka nastoji dodatnim klauzulama modificirati pojedine odredbe klauzule sebi u prilog.

Samo djelo podijeljeno je u uvod i u osam poglavlja. U uvodu se daje kratak prikaz razvoja kupoprodaje CIF, a poglavlja su: I. Definicija i pravna priroda kupoprodaje CIF, II. Obveze prodavaoca, koje se odnose na robu, III. Obveze prodavaoca, koje se odnose na dokumente, IV. Prijelaz rizika i specijalizacija, V. Plaćanje, VI. Dokumentarni akreditiv, VII. Primanje dokumenata i robe, VIII. Nadležnost, postupak, raskid.

Definirajući pomorsku kupoprodaju CIF kao "čistu i običnu kupoprodaju robe, koja se obavlja u luci ukrcaja i kojom prodavalac preuzima, za račun kupca, uz određenu cijenu, obvezu da osigura otpremu i da pokrije osiguranjem rizik plovidbe", - Bellot zauzima stanovište, da je kupoprodaja CIF prava kupoprodaja robe. On razmatra i kritizira različite teorije koje su nastale u doktrini i koje je podržavao često i znatan dio sudskih odluka. Prema njima bi kupoprodaja CIF bila ili ugovor na sreću ili prodaja dokumenata ili mješovit ugovor koji obuhvaća prodaju dokumenata i prodaju robe. Nakon razmatranja tih teorija Bellot ih odbacuje i ističe, da se radi o prodaji robe uz obvezu prodavaoca da izvrši u luci ukrcaja izvjesne poslove za račun kupca.

U odjeljku o obvezama prodavaoca pisac razmatra problem prijelaza vlasništva u skladu s francuskim pravom, a dodaje i poglavlje o prijelazu vlasništva u engleskom pravu. Isto se tako osvrće ukratko i na prijelaz rizika, koji nastaje u luci ukrcaja.

Posebno se prikazuje izvršenje obveze isporuke (dobave) robe u odnosu na kvantitet, vodeći računa o klauzuli "cirka",

"odredjena količina" i drugima, - te u odnosu na kvalitet, gdje se raspravlja o pravu na raskid ugovora u slučaju, da se na robu pojave mane, o skrivenim manama, o dobavi prema uzorku, o klauzulama "ekspertiza u luci prispjeća", "tale Quale" i t. d.

U istom se poglavlju raspravlja o problemu, kad se zapravo vrši isporuka ili dobava robe i prijelaz posjeda. Autor tu ističe, da se nameću tri moguća odgovora: 1. isporuka robe vrši se prilikom ukrcaja, prilikom predaje robe kapetanu broda; 2. isporuka se vrši predajom teretnice kupcu; 3. isporuka se vrši prilikom iskrcaja, kad kupac primi robu. Analizirajući te mogućnosti Bellot smatra, da je najispravniji odgovor, da je dobava izvršena onda, kad se teretnica preda kupcu.

Prodavalac je obavezan da izvrši ukrcaj u određeno vrijeme. "Vrijeme ukrcaja je za kupca od prvorazrednog značaja, ono mu omogućuje da približno kalkulira datum dolaska broda koji nosi robu, a katkad i dokumente, datum isporuke, vrijeme plaćanja. Ukrcaj unutar roka je obveza, koju prodavalac mora strogo izvršavati". S tim u vezi Bellot razmatra razne načine izvršenja te obveze u različitim okolnostima, pa tako i pitanje ukrcaja u brod koji nije pristao u luci, pitanje teretnice na ime prodavaoca ili po naredbi, pitanje raznih klauzula, kojima se određuje vrijeme ukrcaja, pitanje više sile, štrajka u luci ukrcaja i t. d.

Kod transporta robe iznose se pitanja, koja su u vezi s vrstom broda, izravnim prijevozom ili prekrcajem, predajom teretnice, a osim toga se govori i o osiguranju i garanciji prodavaoca za robu.

U posebnom poglavlju analiziraju se obveze prodavaoca koje se odnose na dokumente, i to posebno na teretnicu, policu

osiguranja, fakturu i razne druge isprave, koje se mogu ugovorom predvidjeti.

Raspravljajući detaljno o pitanjima koja su u vezi s prijelazom rizika i izdvajanja robe (specijalizacije), Bellot razrađuje pojedine momente u skladu s francuskim pravom, te postavlja tvrdnju, da rizik prelazi na kupca u momentu izdvajanja, koje se po pravilu vrši poslije ukrcaja na samom brodu. Bellot ovdje naročito ističe stalnu borbu, koja se pojavljuje između prodavalaca i kupaca. Opisujući grupe rizika kojima roba može biti izložena, napominje, da su na opasnost pretjeranog snošenja rizika kupci reagirali namećući izvjesne uvjete, kojima je cilj, bilo da prebace na prodavaoca teret dokaza, bilo da na njegov teret prebace rizike, koje je nemoguće kontrolirati. Radi toga su uvedeni atesti o težini, o porijeklu, o kvalitetu i sl. U tom spornom području intervenirala je, navodi Bellot, francuska sudska praksa zauzimanjem stanovišta u detaljima, da bi se uspostavila ravnoteža, a osim toga u lukama postoje posebne uzance, koje se odnose na ta pitanja. Njihove se klauzule, prema Bellotu, mogu podijeliti na tri kategorije: na one, koje preciziraju i učvršćuju normalna pravila postavljena od strane sudske prakse, na one, koje kao da mijenjaju teret rizika, ali su u stvari samo prebacile teret dokaza, ostavljajući prodavaocu nekontrolirane rizike, i konačno na one, koje stvarno derogiraju princip. Nabrajajući pojedine klauzule iz navedene tri grupe Bellot kod posljednjih ističe, da one u najvećoj mjeri mijenjaju tipične odredbe kupoprodaje CIF, pa kako ih novija sudska praksa priznaje, to se u tim slučajevima ima smatrati, da se više i ne radi o prodaji CIF, nego o pomorskoj kupoprodaji, koja ne ulazi ni u kakvu klasifikaciju.

U poglavlju o plaćanju Bellot najprije razmatra pitanje cijene i razne mogućnosti, koje mogu nastati uslijed povišenja

cijene prijevoza, uslijed gubitka robe na putu i t.d. On ujedno razlučuje elemente cijene i razmatra, što mora tko platiti, a ujedno dodiruje i pojam više sile. Iznosi pojedine klauzule o vremenu, mjestu i načinu plaćanja, a u posebnom poglavlju poklanja pažnju raznim pitanjima u vezi s dokumentarnim akreditivom, tako da ovo, šesto, poglavlje predstavlja u stvari izdvojen, autonoman dio knjige, koji se ističe i u samom naslovu knjige.

Isto se tako posebno obradjuje pitanje predaje i preuzimanja dokumenata. "Kupoprodaju CIF", kaže Bellot, "karakterizira izručenje dokumenata u tolikoj mjeri, da se često zaključivalo, da se radi u suštini o prodaji dokumenata. Ne idući dalje primjećujemo, da ti dokumenti imaju prvorazredan značaj. Prodavalac je obećao individualiziranu, otpremljenu i osiguranu robu. On će moći dokazati izvršenje svojih obveza i dozvoliti kupcu raspolaganje robom jedino izručenjem fakture i ugovora o prijevozu i osiguranju. Zbog toga prodavalac, koji izruči neispravne dokumente ili ne izvršava obvezu, kako to zahtijeva roba, riskira raskid ugovora svojom krivnjom i na svoju štetu".

Bellot razmatra i ovdje vrijeme, mjesto i način izručenja dokumenata, posljedice neizručenja ili izručenja neispravnih dokumenata, i razne okolnosti, koje su u vezi s preuzimanjem dokumenata od strane kupca, a također i prava prodavaoca u vezi sa stvarnim preuzimanjem robe, pregled, reklamacije, bonifikacije i t. d.

Pošto je u posljednjem poglavlju dao pregled raznih mogućnosti u vezi s postupkom i nadležnošću u slučaju spora, te s raznim mogućnostima raskida ugovora, Bellot zaključuje svoju raspravu posebnim poglavljem, u kojemu iznosi nekoliko zanimljivih misli. Govoreći o Francuskoj, on ističe, da je to zemlja koja više uvozi nego izvozi, pa prema tome će možda

njezini sudovi nehotice nesvijesno favorizirati kupca. Bellot međutim ovdje ističe, da "razvoj trgovine, a naročito pomorske kupoprodaje, pokazuje sve izrazitije napuštanje prednosti koje je kupac bio pribavio u početku", te navodi da kupoprodaja CIF prodavaoca oslobadja od svih rizika, iako je kod ranijih oblika bilo drukčije. Bellot to povezuje s prestankom autarkičnog položaja Europe, koja kod nužnog prekomorskog uvoza mora popuštati i u klauzulama, te smatra, da sudska praksa mora biti elastična i ne smije primjenjivati "stroga pravila" za CIF, jer će inače postepeno prevladati kupoprodaja FOB, koja je za prodavaoca, po Bellotu, jednostavnija.

S.B.

FRANKIN, Guy: SKLADIŠNA VLAGA KAO ČESTI UZROK OŠTEĆENJA (Une cause fréquente d'avaries: La buée de cale), DMF 1957, str. 3.

Autor iznosi, kako ni međunarodna Konvencija o teretnici od 1924. ni francuski Zakon od 2. IV. 1936. (kojim su preuzeta u Francuskoj neka načela Konvencije o teretnici) ne spominju skladišnu vlagu medju onim uzrocima štete na teretu, za koje brodar ne odgovara ("cas exceptés"), i kako se stoga u praksi postavilo pitanje odgovornosti za te štete. Brodari tvrde, da za redovni teret nije moguće poduzimati sve skupe mjere, koje bi bile potrebne za uklanjanje skladišne vlage, a krcatelji opet zahtijevaju, s obzirom na pomanjkanje domaćih i međunarodnih propisa, da brodar dokaže bilo višu silu bilo vlastitu manu tereta. Analiza judikature pokazuje, da kako kod primjene Zakona od 1936. tako i kod primjene Konvencije od 1924. sudovi traže od brodara dokaz, da je konkretni teret imao vlastitu manu ili da je postojala viša sila, a ne zadovoljavaju se općom tvrdnjom, da je do štete od skladišne vlage došlo zbog okolnosti nezavisnih od brodara.

E.P.